

۱۳۶۳۹۸۷

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

آیین دادرسی کیفری

(جلد نخست)

منطبق با قانون آیین دادرسی کیفری جدید و سرفصل‌های آموزشی دانشگاه‌ها

کلیات، دعاوی ناشی از جرم، تحقیقات مقدماتی

ویژه دانشجویان، داوطلبان آزمون‌های قضاوت، وکالت،

کارشناسی ارشد جزا و دکتري حقوق کیفری

مؤلفین

جهانشاه شکری

مدرس دانشگاه و دانشجوی دکتری حقوق کیفری

حسین شکری

مدرس دانشگاه و وکیل دادگستری

انتشارات جاودانه

سرشناسه : شکری، جهانشاه،
 عنوان قراردادی : ایران. قوانین و احکام
 عنوان و نام پدیدآور : آیین دادرسی کیفری منطبق با قانون آیین دادرسی کیفری جدید... /
 مؤلفین: جهانشاه شکری، حسین شکری
 مشخصات نشر : تهران: جاودانه، جنگل، ۱۳۹۴
 مشخصات ظاهری : ج۲
 شابک : ج۱: ۹۷۸-۶۰۰-۱۵۸-۴۴۲-۸ : ج۲: ۹۷۸-۶۰۰-۱۵۸-۴۴۳-۵
 وضعیت فهرست‌نویسی : فیپا
 یادداشت : ج۲: (چاپ اول: ۱۳۹۴) (فیپا)
 یادداشت : کتابنامه
 موضوع : آیین دادرسی جزایی - ایران
 شناسه افزوده : شکری، حسین
 رده‌بندی کنگره : ۱۳۹۴ / ۸۱۰ / ۴۶۱۰ / KMH
 رده‌بندی دیویی : ۳۴۵/۵۵۰۵
 شماره کتابشناسی ملی : ۳۹۹۶۵۱۷

عنوان کتاب: آیین دادرسی کیفری (جلد نخست)

مؤلفین: جهانشاه شکری، حسین شکری

ناشر: انتشارات جاودانه، جنگل

ناظر فنی: امین لشکری

نوبت و سال چاپ: اول، ۱۳۹۴

قطع و تیراژ: وزیری، ۵۰۰ نسخه

قیمت: ۱۵۰۰۰۰ ریال

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۵۸-۴۴۲-۸

<http://www.junglepub.org>

[email:// Info@junglepub.org](mailto:Info@junglepub.org)

تلفن: ۰۲۱-۶۶۴۸۶۱۱۵-۹-۶۶۴۸۲۸۳۰
 ۰۳۱-۳۳۲۰۵۰۶۷-۳۳۲۰۳۸۰۰-۹

«حق چاپ برای مؤلفین محفوظ است»

حروف اختصاری

ق.م:	قانون مدنی
ق.ت:	قانون تجارت
ق.ا.ح:	قانون امور حسبی
ق.د.ع.ا:	قانون دیوان عدالت اداری
ق.م.ا:	قانون مجازات اسلامی
ق.ج.ر:	قانون جرایم رایانه‌ای
ق.ا.ت:	قانون اقدامات تأمینی
ق.ص.ج:	قانون نحوه صدور چک
ق.ا.م:	قانون اجرای احکام مدنی
ق.آ.د.م:	قانون آیین دادرسی مدنی
ق.آ.د.ک:	قانون آیین دادرسی کیفری
ه.ع.د.ع.ک:	هیأت عمومی دیوان عالی کشور
ق.ا.ج.ا.ا:	قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران
م.ت.م.ن:	مجمع تشخیص مصلحت نظام
ق.ا.پ.ق.د:	قانون اصلاحی پاره‌ای قوانین دادگستری
ق.ن.ن.ر.ق:	قانون نحوه نظارت بر رفتار قضات
م.ق.ر.ر.ک:	مجموعه قوانین روزنامه رسمی کشور
ق.ت.د.ع.ا:	قانون تشکیل دادگاه‌های عمومی و انقلاب
ق.ن.ا.م:	قانون نحوه اجرای محکومیت‌های مالی
ق.ا.ق.ت.د.ع.ا:	قانون اصلاح قانون تشکیل دادگاه‌های عمومی و انقلاب
آ.ا.ق.ت.د.ع:	آیین‌نامه اصلاحی قانون تشکیل دادگاه‌های عمومی و انقلاب
آ.د.د.ور:	آیین‌نامه دادرسی و دادگاه ویژه روحانیت
آ.آ.د.د.د.ع.ا:	آیین‌نامه آیین دادرسی دیوان عدالت اداری

فهرست مطالب

پیشگفتار

مقدمه

۱	بخش اول: کلیات
۳	فصل اول: تعریف آیین دادرسی کیفری و اصول حاکم بر آن
۳۱	فصل دوم: دعوای عمومی و دعوای خصوصی
۴۹	بخش دوم: کشف جرم و تحقیقات مقدماتی
۵۱	فصل اول: دادسرا و حدود صلاحیت آن
۵۷	فصل دوم: ضابطان دادگستری و تکالیف آنان
۷۷	فصل سوم: وظایف و اختیارات دادستان
۹۵	فصل چهارم: وظایف و اختیارات بازپرس
۹۵	مبحث اول: اختیارات بازپرس و حدود آن
۱۰۶	مبحث دوم: صلاحیت بازپرس
۱۱۱	فصل پنجم: معاینه محل، تحقیق محلی، بازرسی و کارشناسی
۱۲۵	فصل ششم: احضار و تحقیق از متهم، شهود و مطلعان
۱۲۵	مبحث اول: احضار، جلب و تحقیق از متهم
۱۴۳	مبحث دوم: احضار و تحقیق از شهود و مطلعان
۱۴۹	فصل هفتم: قرارهای تأمین و نظارت قضایی
۱۷۳	فصل هشتم: اقدامات بازپرس و دادستان پس از ختم تحقیقات
۱۸۳	فصل نهم: تحقیقات مقدماتی جرایم اطفال و نوجوانان
۱۸۷	فصل دهم: وظایف و اختیارات دادستان کل کشور
۱۹۳	منابع و مآخذ

پیشگفتار

کتاب آیین دادرسی کیفری که به حول و قوه الهی اینک در اختیار اساتید، دانشجویان و پیوندگان حقوق قرار گرفته است، حاصل تلاشی مستمر و پویا می‌باشد که اینجانبان جهان‌شاه شکری دانشجوی دکتری حقوق کیفری در طی چندین ترم تدریس درس آیین دادرسی کیفری و سایر دروس جزائی در دانشگاه‌ها، همچنین آقای حسین شکری وکیل دادگستری که با داشتن تجربیات عملی در محاکم کیفری، به منظور فهم بهتر درس آیین دادرسی کیفری و تسریع در فرآیند یادگیری و به منظور آمادگی دانشجویان فارغ‌التحصیل رشته حقوق جهت شرکت در آزمون‌های تخصصی از جمله (قضاوت، وکالت، آزمون‌های کارشناسی‌ارشد و تحصیلات تکمیلی حوزه حقوق کیفری) گردآوری و تألیف گردیده است. این مجموعه در دو جلد تنظیم گردیده است؛ جلد نخست تحت عنوان آیین دادرسی کیفری و شامل؛ {کلیات، دعاوی ناشی از جرم و تحقیقات مقدماتی}، جلد دوم تحت عنوان آیین دادرسی کیفری و شامل {صلاحیت، دادگاه‌های کیفری، دادرسی، اجرای احکام کیفری} تدوین یافته است. دو جلد کتاب حاضر بر اساس قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲ که در ۵۷۰ ماده و ۳۳۰ تبصره مصوب جلسه مورخ ۱۳۹۲/۱۲/۴ کمیسیون قضایی و حقوقی مجلس شورای اسلامی طبق اصل هشتماد و پنجم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران که با عنوان لایحه، از سوی قوه قضاییه به مجلس شورای اسلامی تقدیم گردیده بود، و پس از موافقت مجلس با اجرای آزمایشی آن به مدت سه سال در جلسه علنی مورخ ۱۳۹۰/۱۱/۱۹ و تأیید شورای نگهبانی مورخ ۱۳۹۲/۱۲/۲۶، در تاریخ ۱۳۹۳/۲/۳ طی شماره ۲۰۱۳۵ در روزنامه رسمی کشور منتشر شده است تألیف گردیده است. تنظیم و کار نگارش این دو جلد کتاب در تاریخ ۱۳۹۳/۱۲/۱ آغاز و پس از ۷ ماه در تاریخ ۹۴/۶/۳۱ پایان یافته است. در چاپ این کتاب به متن قانون آیین دادرسی کیفری (مصوب ۱۳۹۲) با آخرین تغییرات و سرفصل‌های مصوب شورای عالی انقلاب فرهنگی و وزارت علوم در خصوص تدریس درس آیین دادرسی کیفری توجه ویژه گردیده است. امیدوارم که این اثر مورد قبول جامعه حقوقی قرار گرفته و برای همه عزیزانی که در حوزه حقوق کیفری و خصوصاً دادرسی کیفری، پژوهش و تحقیق می‌نمایند مفید و مؤثر هرچند ناچیز، واقع شود. در پایان خاضعانه از اساتید

محترم و دانشجویان عزیز استدعا دارم چنانچه ایراداتی بر این اثر کوچک می‌بینند متذکر شده، و با پیشنهادهای اصلاحی خود موجبات دلگرمی اینجانبان را فراهم نمایید.

جهانشاه شکری / شهریور ماه ۱۳۹۴
jehanshahshecary@yahoo.com

حسین شکری / شهریور ماه ۱۳۹۴
www.shokri.lawyer@yahoo.com

www.ketab.ir

مقدمه

سپاس و ستایش مر خدای را جلّ و جلاله که آثار قدرت او بر چهره روز روشن، تابان است و انوار حکمت او در دل شب تار، درفشان. آفریدگاری که خویش را به ما شناساند و درهای علم را بر ما گشود و عمری و فرصتی عطاء فرمود تا بدان بنده ضعیف خویش را در طریق علم و معرفت بیازماید.

توسعه عدالت کیفری در هر جامعه‌ای با دادرسی عادلانه در آن جامعه که مستلزم حق‌ها و آزادی‌های کنشگران فرایند کیفری است ارتباط تنگاتنگی دارد. ارتقاء عدالت کیفری موجب توسعه عمومی و تعالی اجتماع نیز می‌شود. زیرا وقتی شهروندان می‌بینند که حق آنان مورد احترام و حمایت هیأت حاکمه قرار می‌گیرد در آنان احساس امنیت قضائی ایجاد و تقویت می‌شود و در پی آن تمایل بیشتری در مشارکت برای پیشرفت اجتماع خود خواهند داشت. تقابل امنیت و عدالت یکی از مهم‌ترین چالش‌های موجود در حوزه عدالت کیفری است. هدف آیین دادرسی کیفری از جمله مفاهیمی است که پرداختن به آن در مقدمه کتاب‌های آیین دادرسی کیفری تکلیفی ضروری و بسیار مهم است که متأسفانه اغلب نویسندگان این حوزه برای رسیدن سریع‌تر به مسائل جدی‌تر، یعنی بحث‌های فنی، به سرعت از این موضوع می‌گذرند. امروزه باید بپذیریم، امکان‌ناپذیر یا بسیار دشوار است که بتوان گفت آیین دادرسی کیفری هنوز هم تنها دارای یک هدف است.

قانون آیین دادرسی کیفری باید طوری تدوین شود که با پیش‌بینی سازمان‌های قضایی مجهز و متشکل از متخصصین در رشته‌های مختلف اعم از حقوقی و کیفری و سایر علوم با تفکیک صلاحیت هر یک و ایجاد تأمین‌ها و تضمین‌های ضروری در دادرسی و مدافعات طرفین اجرای عدالت کیفری را ممکن کند. بدیهی است در حفظ منافع جامعه نباید حقوق و منافع فرد قربانی و نابود گردد. زیرا اگر عدالت اقتضاء می‌کند که بزهکار واقعی به مجازات محکوم شود. شرط اجرای عدالت هم این است که فردی که در مظان اتهام است امکان دفاع از خود را داشته باشد. مقررات آیین دادرسی کیفری که ناگزیر از تغییر و تحول دائمی و انطباق آن با جامعه‌ای پیشرفته و متمدن است باید متضمن قواعدی باشد که اجرای عدالت را در سطح تمدن جهانی عصر حاضر تأمین نماید. قوانین آیین دادرسی کیفری وقتی از ارزش و اعتبار

کافی برخوردار است که بین دو حق، (حق جامعه که از جرم متضرر شده از یک سو و حق انسانی که فعلاً به عنوان متهم شناخته شده است از سوی دیگر تعادل ایجاد نماید). نیل به این هدف، حقوقدانان و متخصصین را به بحث و تبادل نظر ترغیب کرده و اصلاح آیین دادرسی کیفری ملی به تبع تحولات بین‌المللی قضایی را ضمن حفظ حقوق بشر توصیه و پیشنهاد نموده است. امروزه قوانین آیین دادرسی کیفری در بسیاری از کشورهای جهان در جریان اصلاح و تغییرات اساسی قرار گرفته است. این اصلاحات با توجه به گزارش‌ها، عمدتاً ناظر به اصول حاکم بر آیین دادرسی و رعایت حقوق متهمان است. هرچند عواملی که باعث این تحول در نظام کیفری می‌شود متعدد است، اما در اصل یک هدف مشترک در آن دیده می‌شود، که عبارت است از تلفیق حقوق بشر با آنچه که عدالت کیفری مفید و مؤثر به آن نیاز دارد.

آیین دادرسی کیفری در هر کشوری، تضمین‌کننده حقوق و آزادی‌های افراد در جامعه است. چنانچه قوانین آیین دادرسی کیفری در کشوری به خوبی تنظیم نشده باشد در آن جامعه شاهد نقض حقوق افراد ملت خواهیم بود لذا ترقی قوانین آیین دادرسی کیفری و توجه به حقوق مسلم و ابتدایی افراد در جامعه باعث می‌گردد حقوق افراد جامعه پایمال نگردد. بنابراین قانون آیین دادرسی کیفری عصاره آرمان عدالت‌خواهی، قانون‌گرایی و نظم‌بخشی جوامع، از این جهت که تضمین‌کننده حقوق و آزادی‌های فردی و تأمین‌کننده امنیت اجتماعی در حوزه‌های مختلف است اهمیت به سزایی دارد. یک قانون آیین دادرسی کیفری مطلوب و پیشرفته نشان‌دهنده کیفیت گسترش عدالت قضایی در آن کشور است. امروزه قوانین آیین دادرسی کیفری در بسیاری از کشورهای جهان در جریان اصلاح و تغییرات اساسی قرار گرفته است. این اصلاحات عمدتاً ناظر به اصول حاکم بر آیین دادرسی و رعایت حقوق شهروندی متهمان است. هرچند عواملی که باعث این تحول در نظام کیفری می‌شود متعدد است، اما در اصل یک هدف مشترک در آن دیده می‌شود که عبارت است از تلفیق حقوق شهروندی با آنچه که عدالت کیفری مفید و مؤثر به آن نیاز دارد. در اعمال این هدف، نوع جرم تأثیری ندارد. در ایران، قانون آیین دادرسی کیفری نخستین بار تحت عنوان قوانین موقت محاکمات جزایی در سال ۱۳۲۰ هجری قمری مشتمل بر ۵۰۶ ماده تصویب شد. تدوین چشم‌انداز بیست ساله نظام، تصویب سیاست‌های کلان قضایی در سال ۱۳۸۱ از سوی مجمع تشخیص مصلحت نظام و تأیید مقام معظم رهبری و طرح توسعه قضایی که توسط رئیس قوه قضاییه وقت مطرح شد زمینه‌ساز اصلاحات و تحولات زیربنایی و اساسی در نظام قضایی کشور، خصوصاً آیین دادرسی کیفری گردیده، که در پرتو احیای نهاد دادرسی، تدوین قانون جامع و مطابق با نیاز جامعه را به جای قانون ضروری نمود. قانونی که از یک سو بتواند خلأها، نقص‌ها، ابهام‌ها و اجمال‌های موجود در

قوانین جاری را برطرف نماید و از سوی دیگر دربردارنده قواعد و مقررات شفاف و راهبردی در زمینه‌های مهم باشد. آیین دادرسی کیفری ضابطه و معیاری برای اطلاع از کیفیت رعایت حقوق بشر در یک جامعه می‌باشد. بر این اساس، متخصصین حقوق بشر برای مطالعه وضع کشورها در رعایت یا عدم رعایت اصول حقوق بشر، به بررسی مواد آیین دادرسی می‌پردازند. بنابراین می‌بایست قانونی داشته باشیم که نه تنها به روز و مدرن باشد بلکه با اصول حقوق بشر سازگار و همخوانی داشته باشد. قانون جدید آیین دادرسی کیفری به عنوان تحولی بزرگ در نظام کیفری کشورمان ایران اسلامی و گامی بنیادی در تقویت دادرسی عادلانه شناخته می‌شود. این قانون با نوآوری‌هایی که به همراه داشته تلاشی بزرگ در راستای نزدیک شدن به معیارهای جهانی حقوق کیفری (جهانی شدن آیین دادرسی کیفری)، افزایش درجه سازگاری با قانون اساسی و نظام دادرسی عادلانه منطبق با اسناد بین‌المللی و از جمله؛ اعلامیه جهانی حقوق بشر بوده و رعایت اصل احترام به انسان و حقوق او به به عنوان اولویتی مهم در نظر داشته شده است. قانون آیین دادرسی کیفری جدید در ۵۷۰ ماده و ۲۳۰ تبصره مصوب جلسه مورخ ۱۳۹۲/۱۲/۴ کمیسیون قضایی و حقوقی مجلس شورای اسلامی طبق اصل هشتاد و پنجم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران که با عنوان لایحه، از سوی قوه قضاییه به مجلس شورای اسلامی تقدیم گردیده بود، پس از موافقت مجلس با اجرای آزمایشی آن به مدت سه سال در جلسه علنی مورخ ۱۳۹۰/۱۱/۱۹ و تأیید شورای نگهبان مورخ ۱۳۹۲/۱۲/۲۶، در تاریخ ۱۳۹۳/۲/۳ طی شماره ۲۰۱۳۵ در روزنامه رسمی کشور منتشر شده است و برابر ماده ۵۶۹ آن، پس از شش ماه از تاریخ انتشار در روزنامه رسمی کشور لازم‌الاجراء می‌شود. پس از تدوین این قانون، قانون اصلاح قانون آیین دادرسی کیفری ۱۳۹۴/۳/۲۷، مشتمل بر سی و هشت ماده در جلسه مورخ ۱۳۹۴/۳/۲۴ کمیسیون قضایی و حقوقی مجلس شورای اسلامی طبق اصل هشتاد و پنجم (۸۵) قانون اساسی تصویب گردید و در تاریخ ۱۳۹۴/۳/۲۷ به تأیید شورای نگهبان رسید که اصلاحاتی در ۳۷ ماده از مواد قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲، به عمل آوردند که در این دو جلد کتاب، مواد اصلاحی جایگزین متن مواد حذف شده مطرح شده و به آن‌ها پرداخته شده است.